

L'acolliment residencial com a mesura de protecció a la infància i a l'adolescència (I): Aspectes bàsics

Intervenció socioeducativa per a la inclusió social
Grau de Pedagogia

Julio Rodríguez Rodríguez
Ainoa Mateos Inchaurreondo

La representació social de l'acolliment residencial (exemples des del món audiovisual)

Pel·lícules com

Los chicos del coro

Las Hermanas de la Magdalena

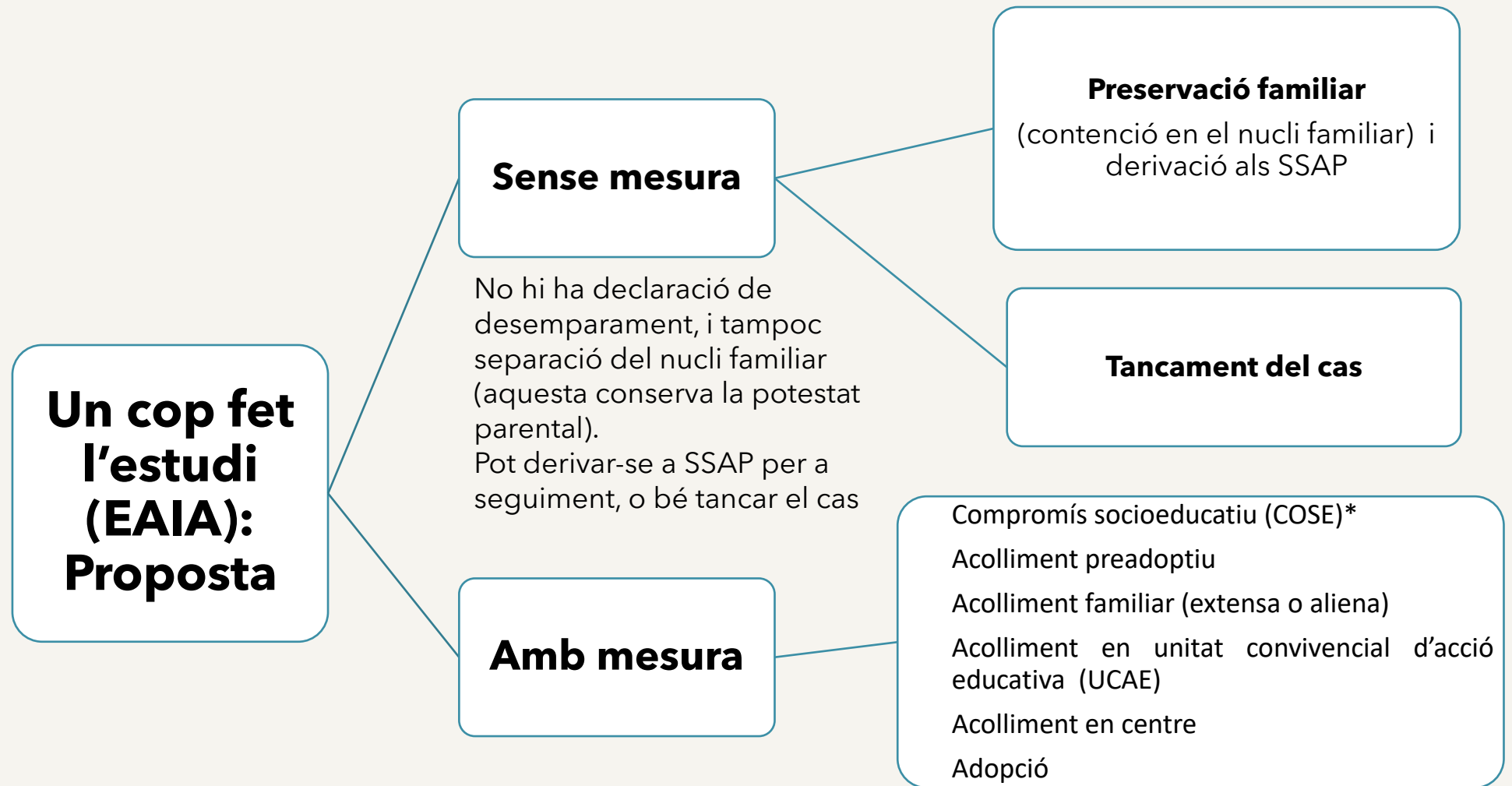
Las vidas de Grace

El niño de la bicicleta

...

Les imatges que apareixen en aquest document procedeixen del banc d'imatges de Pixabay, una comunitat dinàmica de persones creatives que comparteixen imatges i vídeos sense drets d'autoria. Tots els continguts es publiquen sota la Llicència Pixabay <https://pixabay.com/es/>

Mesures de protecció a la infància

* Quan hi ha mesura de separació del nucli familiar, hi ha una suspensió temporal de la pàtria potestat, que implica que la DGAIA assumeix la tutela, i la família acollidora o la institució residencial té la guarda. El **COSE és l'única mesura que NO IMPLICA LA SUSPENSÍO DE LA POTESTAT PARENTAL** (de les figures parentals), de manera que l'infant/adolescent continua amb la seva família, i la intervenció es fa en el seu nucli familiar..

Programes de protecció a la infància i l'adolescència

Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència

<https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

- **Intervenció familiar:** S'aborda la problemàtica amb el nucli familiar, sense que sigui necessària la separació de l'infant/adolescent del seu nucli familiar. No cal tutelar l'infant/adolescent per poder-hi intervenir
 - ✓ **Preservació Familiar** (des del SSAP)
 - ✓ **Compromís socioeducatiu (COSE)** (des de l'EAIA)
- **Separació provisional:**
 - ✓ **Acolliment familiar:**
 - Família extensa
 - Família aliena
 - D'urgència-diagnòstic
 - Família acollidora
 - UCAE
 - ✓ **Acolliment residencial:** CA, CRAE, CREI
- **Separació definitiva:** Adopció

*Tipologia de
mesures de
protecció a la
infància i
l'adolescència
desemparada*

L'acolliment familiar simple, per una persona o una família,

L'acolliment familiar permanent,

L'acolliment familiar en una unitat convivencial d'acció educativa (UCAE),

L'acolliment en centre (públic o concertat),

L'acolliment preadoptiu,

Les mesures de transició a la vida adulta i l'autonomia personal,

Altres mesures de caràcter assistencial, educatiu o terapèutic.

“Descubre lo que es un CRAE”

<https://www.youtube.com/watch?v=6mjgzTg8qpo>

Desemparats. El dolor (TV3, 2018)

<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/desemparats-el-dolor/video/5766640/>

L'acolliment residencial

Segons la Llei 14/2010, l'acolliment en centre s'acorda en previsió d'una situació temporal de desemparament i separació de la família d'origen, i no és possible un acolliment familiar.

L'acolliment residencial és una mesura de protecció destinada a aquells infants que no poden romandre amb les seves famílies, i se'ls proporciona un lloc on viure i convida, i que doni una resposta adequada a les seves necessitats de protecció, educació i desenvolupament.

Tot i ser la mesura més utilitzada, continua sent la que més crítiques rep.

Cruz, L. (2011). Sobre el acogimiento residencial y las condiciones socioeducativas en las que se debe desarrollar la medida.

Pedagogia i Treball Social, 2, 66-88.

Fernández del Valle, J. (2009). Evolución histórica, modelos y funciones del acogimiento residencial. Dins A. Bravo i J.

Fernández del Valle, *Intervención socioeducativa en acogimiento residencial* (11-24). Gobierno de Cantabria.

Crítiques a l'acolliment residencial

- La manca parcial o total d'afecte i estimulació ("hospitalisme" d'Spitz),
- L'absència d'un contacte amb les figures parentals i marentals que afavoreixi sentiments de seguretat, protecció i satisfacció (en termes de la teoria de l'aferrament de Bowlby i Ainsworth),
- Les característiques físiques i organitzatives d'alguns recursos residencials (en la línia de les "institucions totals" que parla Goffman),
- El sotmetiment dels infants a l'ordre establert (en termes de Foucault), amb l'aïllament de l'exterior, i certes regles i normes,
- Un context institucional empobrit, amb manca d'estímuls (segons Bronfenbrenner), no només en relació amb el recurs sinó també aïllant en relació amb altres ambients.

Crítiques a l'acolliment residencial

Hi ha fortes evidències negatives en relació amb l'acolliment residencial i el desenvolupament infantil, especialment en relació al desenvolupament psíquic, cognitiu, i l'atenció.

Amb menor força però també significativa són les associacions entre la institucionalització i el desenvolupament emocional i la salut mental dels infants i adolescents.

L'acolliment residencial de llarga durada s'associa es relaciona amb seqüeles adverses i manca d'oportunitats de recuperació.

Una baixa ratio professionals-infants, una alta rotació dels equips, així com la manca d'una formació especialitzada han estat característiques de les institucions residencials considerades globalment com *depriving*.

Models d'atenció residencial

- Model institucionalitzador (les grans institucions residencials, centrades en la satisfacció de necessitats bàsiques, i que funcionaven de forma autosuficient),
- Model familiar (creació de recursos residencials de tipus familiar, sent un espai substitutiu de la família),
- Model especialitzat (davant l'aparició de noves necessitats i demandes en l'atenció residencial: problemes de conducta greu, infants migrants no acompanyats).

Alonso, R., Fernández, M., Irureta, M. J., Martínez, A., Moro, E., Fernández del Valle, J. i Rodríguez, J. A. (2008). *Manual Cantabria. Modelo de Intervención en Acogimiento Residencial*. Gobierno de Cantabria.

Bravo, A. i Fernández del Valle, J. (2009). Crisis y revisión del acogimiento residencial. Su papel en la protección infantil. *Papeles del psicólogo*, 30(1), 42-52. <https://www.redalyc.org/pdf/778/77811388006.pdf>

Fernández del Valle, J. (2009). Evolución histórica, modelos y funciones del acogimiento residencial. Dins A. Bravo i J. Fernández del Valle, *Intervención socioeducativa en acogimiento residencial* (11-24). Gobierno de Cantabria.

*Proposta de criteris i principis de bona pràctica**

(*) Segons Avellaneda (2012), una bona pràctica “fa referència a uns criteris d’actuació que són considerats òptims per assolir uns determinats resultats” (p. 13).

- La **rellevància de la família** (la preservació i la reunificació familiar són prioritàries en la protecció a la infància)
- La **presa de decisions** (la complexitat en la presa de decisions fa que el consens sigui difícil, i que hi hagi discrepàncies)
- La necessitat d’un **pla d’integració estable** (preservació familiar, acolliment familiar, acolliment residencial, preparació per a l’emancipació)
- La **separació** (la mesura ha de ser temporal, tenir en compte l’opinió de l’infant, facilitar el contacte amb la família biològica, ser sensible als canvis)
- Les **necessitats** de l’infant (pròpies del moment evolutiu i també les derivades de la situació de desprotecció)
- Els **aspectes organitzatius** (espais i grups reduïts, estabilitat de la plantilla professional...)
- La **formació i el recolzament** (“model de competències”, comprensió, empatia, afecte envers infants i famílies)

Becedóiz, C. (2008). *Guía de buena práctica en la intervención social con la infancia, familias y adolescencia*. Gobierno del Principado de Asturias.

De la Herrán, A., García, C. i Imaña, A. (2008). Valoración del acogimiento residencial en centros de protección de menores: las vivencias de los jóvenes y sus familias. *Tendencias Pedagógicas*, 13, 193-210.

Recomanacions segons les evidències internacionals

Les evidències de diferents estudis a nivell internacional recomanen que:

- **Reduir** el nombre d'infants en situació d'acolliment residencial,
- Incrementar el nombre d'infants que deixen la institució.
- En els casos imprescindibles, l'acolliment residencial ha de **ser tan breu com sigui possible**.
- La **participació** dels infants i les seves famílies en allò que els afecta,
- La ratio infants atesos pels professionals, la formació especialitzada dels equips i les interaccions de qualitat.

L'acolliment residencial indicat quan...

- És **necessària una separació urgent** i no hi ha família extensa o aliena per portar a terme un acolliment familiar.
- La institució residencial **garanteix les trucades i visites** de l'infant amb la seva família d'origen millor que una família acollidora.
- La presència de noves figures adultes amb qui vincular-se pot dificultar el retorn amb la família d'origen.
- **No és possible un acolliment familiar**, o no hi ha garanties d'èxit

Alonso, R., Fernández, M., Irureta, M. J., Martínez, A., Moro, E., Fernández del Valle, J. i Rodríguez, J. A. (2008). *Manual Cantabria.*

Modelo de Intervención en Acogimiento Residencial. Gobierno de Cantabria.

Cruz, L. (2011). Sobre el acogimiento residencial y las condiciones socioeducativas en las que se debe desarrollar la medida.

Pedagogia i Treball Social, 2, 66-88.

Classificació dels recursos residencials de protecció a la infància (I)

Atenent a la seva funció, els recursos residencials es classifiquen com a:

- **Centre d'acollida (CA):** atenció immediata i transitòria de nens, nenes i adolescents entre 0 i 18 anys, on aquests nens i nenes viuen separats de les seves famílies per fer-se un diagnòstic i determinar la mesura de protecció. Consta d'un equip multidisciplinar (psicologia, pedagogia, treball social i educació social).
- **Centre residencial d'acció educativa (CRAE):** recursos per a infància i adolescència, de 0 a 18 anys, amb mesura d'acolliment residencial, com a recurs complementari a la família (en principi no s'acull amb caràcter d'urgència)
- **Centre residencial d'educació intensiva (CREI):** servei residencial per a l'acolliment d'adolescents de 12 a 18 anys amb alteracions de conducta, que requereixen un sistema d'educació intensiva
- **Centres residencials terapèutics:** recursos residencials per a infants amb problemàtiques de salut mental (*Acompanya'm* - Sant Joan de Deu, o *ITA Salut Mental*)
- **Pisos per a majors de 18 anys:** recursos per al seguiment socioeducatiu de joves majors d'edat que han estat tutelats
- **Recursos per a joves migrants no acompanyats:** recursos residencials específics per a joves no-acompanyats

Departament de Drets Socials (2010). Serveis residencials d'acció educativa.

https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/serveis_socials/servei_socials_especialitzats/infancia_adolescencia_i_joventut/serveis_residencials_daccio_educativa

Llei 14/2010 de Drets i Oportunitats de la Infància i l'Adolescència <https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

Classificació dels recursos residencials de protecció a la infància (II)

En funció de l'edat dels nens, nenes i adolescents atesos, els CRAE es poden classificar en:

- Centres per a infants nounats i petita infància (fins els 3 anys)
- Centres per a infància i preadolescència (entre els 4 i els 12 anys)
- Centres per a adolescència (entre els 12 i els 18 anys)
- Centres verticals (entre 4 i 18 anys)
Acostumen a acollir nens, nenes i adolescents amb edats molt diverses, especialment per acollir grups de germans i germanes

*Classificació
dels recursos
residencials
de protecció a
la infància
(III)*

Atenent a la titularitat del recurs residencial, aquests poden ser:

- **Propis:** el personal i la gestió del recurs està gestionat directament per la DGAIA
- **Col·laboradors** (concertats): el recurs i la gestió del personal el porta a terme una entitat privada (fundació, cooperativa...)
- **Propis de gestió delegada:** el recurs és de titularitat pública però la gestió del personal depèn d'una entitat privada.

Funcions i objectius de l'acolliment residencial (I)

- Primera acollida i atenció d'urgència.
- Reunificació familiar .
- Preparació i integració estable en una família extensa o aliena.
- Integració estable en un entorn residencial especialitzat.
- Preparació per a la vida adulta (emancipació).

Alonso, R., Fernández, M., Irureta, M. J., Martínez, A., Moro, E., Fernández del Valle, J. i Rodríguez, J. A. (2008). *Manual Cantabria. Modelo de Intervención en Acogimiento Residencial*. Gobierno de Cantabria.

Fernández del Valle, J. (2003). Acogimiento residencial: ¿innovación o resignación? *Infancia y Aprendizaje*, 26(3), 365-379

Funcions i objectius de l'acolliment residencial (II)

- Resposta davant de situacions d'emergència o primera acollida (la immediata mesura de protecció, i l'entorn per la valoració rigorosa de casa infant, per tal de respondre amb una mesura que doni resposta a les seves necessitats), i
- Rehabilitació i tractament (perquè els infants que són apartats de les seves famílies han patit experiències traumàtiques)

Funcions i objectius de l'acolliment residencial (III)

Reunificació familiar	Integració en una família (extensa/aliena)	Integració en residència especialitzada	Preparació per a la vida adulta
<ul style="list-style-type: none">• Estímul de la reunificació• Treball amb les famílies	<ul style="list-style-type: none">• Estabilització• Preparació per l'acoblament	<ul style="list-style-type: none">• Cobertura de necessitats• Preparació a la transició a serveis especialitzats	<ul style="list-style-type: none">• Habilitats socials• Habilitats per a la vida independent• Integració sociolaboral• Formació• Acompanyament socioeducatiu

La seva **funció** és **complementària a la família** mentre persisteixin les circumstàncies que van motivar la mesura d'acolliment residencial

Lázaro, A. (1995). La funció social dels centres d'atenció a la infància. Aspiracions conceptuals i dificultats d'aplicación. *Revista Forum*, 3, 54-59.

Rodrigo, M. J.; Máiquez, M. L.; Martín, J. C. (2010). *La educación parental como recurso psicoeducativo para promover la parentalidad positiva*. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad.

<https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/eduParentalRecEducativo.pdf>

Els objectius generals són...

- Esdevenir un **entorn de seguretat** i protecció per a l'infant, amb **experiències positives** i models educatius basats en la responsabilitat.
- Potenciar el desenvolupament personal en les **diferents dimensions** de l'infant (intel·lectual, afectiva, social i salut).
- **Afavorir la inclusió** dels infants en els diferents contextos socials (escola, comunitat, etc.).

Població destinatària de l'acolliment residencial

- Situacions de desprotecció greu,
- No existeixen suficients factors de protecció en l'entorn de l'infant.
- Els Serveis Socials Bàsics han ofert suport a les famílies, que han resultat insuficients, o no han donat els resultats esperats, o han estat rebutjats,
- El pronòstic de recuperació de la família es negatiu, a curt termini,
- La col·laboració amb els serveis socials és insuficient,
- La família estaria disposada a col·laborar amb els Serveis Socials però el recurs no està disponible.

Les necessitats de la infància i l'adolescència

López (1995)	Rodríguez et al. (2017)	Brazelton i Greenspan (2006)
Físiques i biològiques (alimentació, higiene, son, protecció, salut...)	Créixer feliços i amb salut	Relacions afectives estables
Cognitives (estimulació, comprensió de la realitat...)	Sentir-se persones segures i protegides	Seguretat, regulació i protecció física
Emocionals i socials (seguretat emocional, xarxa de relacions socials, autonomia...)	Aprendre, relacionar-se i gaudir de la vida	Experiències adequades a les diferències individuals
	Participar	Experiències adequades a l'etapa de desenvolupament
		Establir límits, estructures i expectatives
		Comunitats estables i continuïtat cultural

López, F. (1995). *Necesidades de la infancia y protección infantil*. Ministerio de Asuntos Sociales.

Rodríguez, A., Alaminos, F. J. i Bustamante, S. (2017). *Necesidades y propuestas de la Infancia en Andalucía*. Observatorio de la Infancia en Andalucía.

Brazelton, T. B. i Greenspan, S. (2006), *Les necessitats bàsiques del nen*. Graó.

Les necessitats dels infants en acolliment residencial

Les mateixes necessitats que qualsevol nen, nena i adolescent, més les necessitats derivades de:

- la situació de desprotecció,
- la separació familiar,
- l'experiència al recurs de protecció,
- l'abandonament del recurs i d'integració social, i
- relatives al reconeixement de drets i oportunitats en l'afrontament de l'experiència de protecció.

Acolliment residencial versus acolliment familiar

- Els recursos residencials han de satisfer les mateixes necessitats que una família, però... els educadors i les educadores socials no comparteixen un projecte de vida comú amb els infants que estan acollits.
- El recurs residencial i els seus professionals no substitueixen la família, sinó que acullen l'infant durant un temps més o menys llarg, i no poden assumir un recolzament emocional incondicional, tot i la importància destacada dels lligams afectius.

La veu de la infància en acolliment residencial

- En el moment de l'ingrés, els **infants tenen una manca d'informació en relació amb els motius de l'ingrés**, tot i que potser no hi havia alternativa a l'acolliment residencial,
- El **sentiment negatiu en relació amb la separació del nucli familiar**, juntament amb la soledat, la manca d'afecte, la por a allò desconegut i les dificultats de convivència amb la resta dels infants del recurs,
- Una valoració positiva de l'estada en el recurs residencial, especialment pel recolzament i el bon tracte de les educadores i educadors socials, així com l'intent de reproduir un ambient familiar,
- Una valoració negativa de la **manca d'autonomia**, la **conflictivitat** entre els infants, la soledat i la manca d'atenció personalitzada,
- El recurs residencial treballa per facilitar la vida de cara a la majoria d'edat (hàbits d'estalvi, ajudes per a l'estudi...), i **es valora el manteniment del contacte amb els educadors i educadores després de deixar el recurs**,
- Es valora molt positivament la **vinculació** amb els educadors i educadores socials,
- Es destaca la **manca de recursos rebuts un cop se surt** del sistema de protecció

La veu de les famílies en acolliment residencial

- En el moment de l'ingrés, les famílies consideren que l'Administració les va tenir en compte, i van mostrar el seu acord amb la mesura (tot i haver preferit alguna altra mesura),
- Hi ha una **valoració positiva del temps d'internament**, perquè els fills i filles han estat protegits, han rebut una bona educació (formal), l'estimació rebuda i les atencions materials. No obstant això, es valora de forma negativa la mesura segons el recurs residencial en què hagin estat,
- Una part dels familiars no se sent particip en el procés de desinternament,
- Les famílies valoren positivament el treball i la vinculació dels educadors i les educadores socials amb els seus fills i filles, i esperen comprensió, paciència, interès i implicació en la seva tasca,
- Es destaca la **necessària col·laboració recurs-família**.

Acolliment residencial i l'educació formal

Són el col·lectiu amb un risc més elevat de fracàs escolar, juntament els **itineraris formatius poc avantatjosos**.

Això s'explicaria per:

- Les característiques poblacionals i l'origen socioculturals,
- La trajectòria vital i les particularitats del context residencial on viuen, i
- La incapacitat dels sistemes d'educació formal i benestar social per anivellar el punt de partida menys favorable en què es troben aquests infants.

Acolliment residencial i l'educació formal

Dificultats que poden presentar els infants i adolescents en el sistema de protecció:

- Escolarització tardana o irregular, amb canvis d'escola i companyes de classe,
- Problemes d'atenció, i a vegades limitacions de caràcter cognitiu,
- Dificultats amb el llenguatge formal i abstracte,
- Baix rendiment acadèmic,
- Problemes emocionals, més immaduresa, menys autonomia,
- Tendència a l'aïllament o a relacionar-se amb altres nens i nenes amb "característiques" similars, i
- Problemes de comportament, menys capacitat d'autocontrol.

Acolliment residencial i l'educació formal

Capacitats i potencialitats que poden presentar els infants i adolescents en el sistema de protecció:

- Capacitat d'adaptació (supervivència) i recuperació,
- Ganes de sortir endavant.
- Alt nivell de socialització,
- Els agrada l'escola i l'institut (espai normalitzador en les seves vides),
- Són un exemple de diversitat.

Acolliment residencial i l'educació formal

Què fer des de l'escola?

- Preparar l'acollida al nou centre escolar
- Prioritzar la integració en el grup-classe,
- Relacionar-se amb l'escola de manera amigable i no amenaçadora
- Facilitar els tràmits de matriculació i la incorporació
- Mantenir una bona comunicació amb els educadors i les educadores del recurs (o amb les famílies acollidores)
- Respectar la confidencialitat, fins i tot entre el professorat
- Pla de protecció davant l'assetjament o les provocacions
- Avaluació adequada
- Mesures disciplinàries flexibles i en positiu
- Suport, afecte, disponibilitat.
- Ser coherents, repetitius i predictibles

Jiménez, J.M., Carrera, P. i Cortada, N. (2019). *Nens, nenes i adolescents en acolliment i adopció: propostes per a la seva atenció educativa a centres de primària i secundària*. Monografies Càtedra d'Adolescència, Universitat de Lleida.

Palacios, J., Jiménez, J. M., Espert, M. i Fuchs, N. (2014). *Entiéndeme, enséñame. Guía para la atención educativa al alumnado en situaciones de acogimiento familiar, adopción y acogimiento residencial* Observatorio de la Infancia en Andalucía.

Situacions d'especial complexitat en l'acolliment residencial

- Infants o adolescents amb greus problemes de conducta, que impliquen greu perill per a ells mateixos o els altres infants,
- Greus problemes de salut mental, requerint-se un entorn més específic en la xarxa de salut mental,
- Problemes de drogodependència, que requereix un abordatge especialitzat,
- Greus discapacitats, i
- Els joves migrants sense referents adults

Alonso, R., Fernández, M., Irureta, M. J., Martínez, A., Moro, E., Fernández del Valle, J. i Rodríguez, J. A. (2008). *Manual Cantabria. Modelo de Intervención en Acogimiento Residencial*. Gobierno de Cantabria.

Bravo, A. (2009). Perfiles emergentes en la población atendida en acogimiento residencial. Dins A. Bravo i J. Fernández del Valle, *Intervención socioeducativa en acogimiento residencial (25-52)*. Gobierno de Cantabria.

Cruz, L. (2011). Sobre el acogimiento residencial y las condiciones socioeducativas en las que se debe desarrollar la medida. *Pedagogia i Treball Social, 2*, 66-88.

L'acolliment residencial terapèutic (un tipus d'acolliment especialitzat)

L'atenció residencial terapèutica implica la utilització planificada d'un entorn multidimensional dissenyat específicament per proporcionar o millorar el tractament, l'educació, la socialització, el recolzament i la protecció a infants i adolescents amb necessitats identificades de salut mental o de comportament amb la participació de les seves famílies i en col·laboració amb un ventall de recursos comunitaris de suport, de caràcter formal i informal.

McLean, S. (2018). *Therapeutic residential care: an update on current issues in Australia*. The Child Family Community Australia.
Whitaker, J. K., Holmes, L., Fernández del Valle, J. et al. (2016). Therapeutic Residential Care for Children and Youth: A Consensus Statement of the International Work Group on Therapeutic Residential Care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 33(2), 89-106. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2016.1215755>

L'acolliment residencial terapèutic

Tractament intensiu de la salut mental, amb acompanyament familiar de suport.

Objectius terapèutics:

- Recuperació del trauma,
- Transició a una vida independent
- Contenció/cura diària
- Tornar a connectar amb la família
- Tornar a connectar amb el sistema educatiu
- Espai de seguiment per a acolliments fracassats
- Atenció/cura d'emergència

*L'acompanyament
educatiu en la
situació de
confinament per la
COVID-19*

La pandèmia de la COVID-19 ha suposat una adversitat greu en la vida quotidiana dels infants i adolescents degut a:

- a) El trencament de les relacions socials quotidianes (escola),
- b) El fet mateix del confinament (i especialment el confinament domiciliari),
- c) La por a la malaltia i la possibilitat del contagi,
- d) L'absència d'una informació clara i adaptada a les seves demandes.

Rodríguez, J., Ortega, D. i Fuentes-Peláez, N. (2021). La educación social en el ámbito residencial frente al confinamiento por la COVID-19. *DEDiCA Revista De Educação E Humanidades*, 19, 219-242. <https://doi.org/10.30827/dreh.vi19.21106>

Rodríguez, J., Ortega, D. i Mateos, A. (2021). Bienestar emocional y resiliencia en profesionales de la educación social durante el confinamiento por la COVID-19. *Revista de Estudios e Investigación en Psicología y Educación*, 8(2), 242-260. <https://doi.org/10.17979/reipe.2021.8.2.8692>

El confinament domiciliari va implicar un canvi radical en la vida quotidiana dels infants i adolescents...

- Supressió de les visites i sortides amb la família.
- Supressió dels permisos de cap de setmana.
- Relació no presencial amb les famílies (només a través de les TIC).
- Convivència continuada durant els 7 dies de la setmana amb les mateixes companyes i companys.
- Pèrdua temporal d'alguns referents (tutores i tutors) per causes mèdiques.
- Seguiment escolar sense reforç continuat.